ЦРНОГОРАЦ

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 32. На Цетињу 19. Августа (31. Коловоза) 1872. ГОДИНА II.

„ЦРНОГОРАЦ„ излази један пут недјељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО[illegible] год. ф. 6; по г. 3; четврт г. ф. 1. 50. н. За СРБИЈУ год. ф. 7; по г. ф. 3. 50. н.; четврт ф. 1. 75. и За све друге земље год. ф. 8.; по г. ф. 4.; четврт г. ф. 2. За огласе плаћа се за ред[illegible] Дописи, предплата и све пар[illegible]бине шиљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

СВЕЧАНОСТ У СРБИЈИ.

10. Августа била је у Београду велика свечаност. Кнез Милан проглашен је пунољетним и преузео је владу у своје руке.

Као браћа рођена ми смо сасвијем природно били искрени учесници ове радости наше браће у Србији. Али и осим тога природног осјећања ми имамо довољно разлога дјелити ову радост браће наше.

Тужно, поцјепано Сриство, да у своме тешком стању ма на коју страну погледи, погледа ће му се зауставити на Црној Гори и Србији. То су два стуба, на која Србин ослања своје надање. Србија и Црна Гора уздањице су с којијема раздробљено Сриство једино помишља на скоро уједињење своје, на повратак давно изгубљене слободе своје.

По томе је јасно, како Србина тешко болити мора, кад му се ма и за један часак заклоне испред његовијех чезнећијех очију те уздањице његове. А у најновије вријеме два пут је био осуђен на трпљење таквијех удара и то у [illegible] смрт кнеза Данила, а друго је послије не пунијех осам година, смрт кнеза Михаила.

Но бог, који је већ и сувише искушења пуштао на народ српски, није допустио ни у једноме томе случају, да непријатељи нашега народа успију у својој убилачкој намјери према самоме њему. И Црна Гора и Србија остадоше неусколебане.

За овијех дванајест година од смрти кнеза Данила, под наслѣдником његовим кнезом Николом, Црна је Гора необичнијем кораком корачнула на путу свестранога напредка. У кући, у школи, у судству, у војничком реду, свуда је Црногорац свијетлији, напреднији, јачи. Наравно да јеру истој мјери и уздање робујућега Србина у Црну Гору ојачало.

Тако је исто било и у Србији. Кнез Михаило, на којега народ српски велико уздање полагаше погибе, погибе, кад се мислило да се већ близу примакао час великога рада, погибе кад је с Црном Гором братски утврдио неразлучну свезу, те тијем подјармљеноме дијелу Сриства улио чврсто поуздање.

Али ни Србија непаде смрћу свога кнеза у онај опасни положај, који су јој у оном часу непријатељи желили. Она је од онога часа под намјесништвом сто све до 10. Августа у миру развијала се, напредовала, и јачала.

Тако и у таком стању примио је млади кнез Милан прошлијех дана Србију, да управља њом. И то је, што напријед рекосмо, тај разлог због кога ми учествујемо у радости наше браће у Србији приликом светковине пунољетства кнеза Милана.

Србија оснажена, ојачана, Црна Гора уређена, укрјишљена, обе уздањице мученичког Сриства стоје моћне, може ли дакле, да и уздање његово не буде јако?

Ми се уздамо. И дај боже да што скорије час извршења оне велике жеље, за којом [illegible] патнички народ непрекидно већ кроз толике вјекове ропства иде.

А часу томе приближиће нас незаоставно наша свијест и искреност, наша братска љубав и слога, наше заједничко дјеловање.

Тијем се наоружајмо, на ћемо уз то с онијем што имамо добити све, што нам још недостаје.

О СРПСКОМ ЦРКВ. НАРОДНОМ САБОРУ

у Карловцима добили смо овај телеграфски извјештај:

5. Августа. — Сакупљенијех седамдесет и пет посланика народнијех поздравили администратора патријаршије г. Арсенија Стојковића. Администратор препоручује посланицима бирање патријарха по владиној наредби. Посланици држе конференцију. Генерал Молинари стоји у граду Варадину и послао је три шестофунташка топа, ескардон улана, сатнију пјешака. За сутра заказан дочек краљевскога комесара Молинарија.

6. Августа. — Посланици се искупили у саборској дворани. Администратор позван, јавља посланицима програм дочека комесарова по староме обичају. Посланици изјављују, да га не могу тако дочекати. Комесар неће другче да дође. Посланици честитају цару рођен дан преко администратора Стојковића.

7. Августа. — Посланици се састали у конференцију и позивају администратора Стојковића као предсједника и сазивача сабора, да сабор отвори. Стојковић одговара да га он не може отворити, јер су ванредовне околности.

8. Авг. — Посланици народни туже се телеграфом преко администратора Стојковића цару, против Молинарија, који против закона и ујамчене автономије пиште церемоније, а неће да отвори сабор.

9. Авг. — Ц. комесар Молинари шиље администратору Стојковићу отпис који гласи, да се по одлуци Његовога Величанства цара одриче отварање овога сабора и да се овај сабор сматра распуштеним, и да се то има народним посланицима обзнанити. Молинари је отишао из Варадина. Народни посланици издаће проглас на народ па ће се разићи.

„Дервиш-шаповлије“ веселе се! —

Ето такви гласови дођоше нам из Карловаца. Сабор је дакле распуштен прије него што се отворио. Ми ћемо други пут проговорити коју више о томе распусту, — о тој непопустљивости владиној и дивном постојанству народном. За сад толико кажемо, да та неприлика не може имати никаквијех штетнијех послѣдица, јер наш српски народ у Угарској показао је особито сада избором за овај сабор, да може истрајати у овој тешкој борби и напослѣдку побједити. Његова послѣдња изборна сјајна побједа нема равна примјера. Залуду се дакле „веселе дервиш-шаповлије“ (Апћелићева странка) и чудно је како се влада може уздати да ће с том странком одржати своје, јер напослѣдку да влада и свлада народну странку, то би било само силом, а никако правом и помоћу противне странке, управо неколицине одпадника.

БОКА КОТОРСКА.

Далеко је чувена Бока са свога дивног положаја и благог поднебија; далеко су бокешки синови познати као вјешти морепловци и освједочени родољуби; далеко је пукнуо глас бокешког јунаштва и пожртвовања ушљед најновијег догађаја.

За то ипостранац, који није долазио на ове крајеве, мишљеће да је Бока рај земни, да је свега у њој изобила, да је све у највећем реду и поредку, једном ријечи, да цвијета у сваком погледу. Али на жалост то није тако!

Истина да је природа Боку красно обдарила, али је опет и политика страшно скучила, па за то је она одјељена од свога и од свакога, за то је тако рећи Бока осамљена и без свакога сообраштаја остављена. Да нема још преда се отворено широко море, Бокез би био најнесрећнији човјек на овоме свијети.

Море је Бокезу пространо поље, по којему он жање храну своју; још из ране младости мајка бокешка предаје из свог наручја сина морским валовима шаље га у свијет да тече кору хљеба да прерани стару своју саморану мајку, и нејаку браћу и сестре код своје куће, јер му је бабајка давно нестало, море га је прогутало.

Море је невјерно поље, оно сваке године узимље харач, а тако и ове године преко петнајест бокешкијех морнара нађе гроб свој у бездан морски. Али ипак Бокез не клонина духом, него смјело плови до у најдаље стране свијета, неби ли стекао кору хљеба да прерани себе и своју породицу. Види се дакле да се Бокез непрестано бори на смрт или живот, за обстанак, он није клонуо духом, али је клонуо снагом.

У стара времена, Бока је имала на стотине својијех бродова, те је с њима Бокез текао небројено благо и доносио у свој завичај, те зидао оне простране дворове дуж залива бокешког, у којима је мирно проводио своју старост и уживао плодове труда своје младости. Данас пак цијела Бока нема недесет бродова. Данас је риједак Бокез који заповједа свој брод, данас бокешки капетан мора туђим бродом море пловити и за другога благо тећи. Истина и данас има Бока преко осам стотина поморскијех капетана, али која корист, кад су расијани по страним бродовима, те од њих Бока мале користи има, а једино још палазе службе што су познати као ваљани поморци.

Па кад је овако поморском капетану, онда шта да речемо за простог морнара? Може бити рећи ће когођ, њему је све исто, док је бродова он ће наћи службе. Али није тако, јер док је била Бока обилна бродовљем, тада је бокешко дијете одлазило морем својим и уз свога, те га је имао когод упутити и назити да постане ваљани поморац, те да буде на корист и дику своју и отачбине. Данас пак ходе дијете по мору са туђином, те се за неколико година отуђи и заборави кућу и родбину, те се многи више и не врати, него остане ђе у туђем свијету.

Из наведенога дакле види се да је поморство бокешко у са свим хрђавом стању. Сад да се малко обазремо, те видимо како живи онај дио бокешког становништва, што код куће остане да обрађује земљу и води трговину. Овђе у кратко се може рећи: зло и напопака, земља је издала, трговина опала, друге какве обртности нема, за то данас виси народ бокешки о концу. —

А шта је и ко је узрок овоме материјалном пропадању бокешком? Многи су и различни узроци пропадању а исто и напредовању једнога народа, али као главна два извора, из којијех други истичу, то су без сумње: сам народ и влада, као управитељ његов. Са свијем безпристрасно рећи, то стоји и за бокешки народ. Влада је узрок опадању Боке, јер нерадн на унапређење поморства и трговине, а народ је узрок, јер није на вријеме обезбјеђно своје морепловство. Кад је видио Бокез, да му нема помоћи ни од куда, он је требао прибјећи удруженју, те заједничком снагом подићи бродоградилице у својем завичају па би данас било доста бродова и рада, а овако сваки себи, па сви без ништа.

Да видимо саде, како би се могло доскочити овој очевидној пропасти. Најприје рекосмо да је природа Боку красно обдарила, између осталог Бока има пристаниште да му пара у свијету није, дакле ово би ваљало употребити, као највећи извор благостања народнег. Но како и

којим начином? Народ бокешки нема рашта на другом мјесту до у себи самоме тражити сретства, и снаге за спасење своје. Ту прије свега требовало би да родољуби и синови бокешки, који су у Тријесту, Одеси, Цариграду, Галазу, на Жмирне и по другим приморским трговачким варошима сједине своје силе, те оснују друштво бокешко, које би подигло бродо-градионице у Боки и унапредило морепловство. Кашње би се могле подићи радионице, бар најнужније, да народ није приморан куповати под скупу цијену, оно што је у сировину продао јефтино као: кожу, вуну и т. д. — При том познато је да у Боки има различитих руда, ето је већ наш познати родољуб Паво Радимир добио допуштење да може копати злато на Крушевице, које су Инглези. ту скоро нашли; тако исто могла би се отворити руда каменог угља у Грбљу. Но о овоме други пут опширније док се види какав ће бити успјех при реченом покушају.

Ни зашто друго, него само да покажемо нашијем читаоцима само један примјер од свакидашње глупости и безобразлука њемачке штампе, саопштавамо овдје ево ово, што о Боки и о нама пишу „Дајче Цајтунг“:

„Полагано али извјесно спрема се у далекој Далмацији катасрофа, чије последице много већег замашаја могу имати, него што министарство и сниј̂евати може. Од њеколико мјесеци одјекују опомињући гласови у овом листу, од њеколико мјесеци доносимо поједине слике из дневне повјеснице страдања ове земље — али без успјеха. Не што министарство неби врло добро знало шта треба чинити да се том стању крај учини, које нигди у свијету осим Аустрије неби било ни близу тако понижи могло — али су ланци одвећ чврсти, с којима је ф. м. л. Родић за министарство а несрећна Далмација опет за ф. м. л. Родића закваčена и одвећ је злокобна судба, која у облику руског плана будућности на тим цијелим лебди, да би се под овим министарством могли надати бољем. — Јест, ако ће министарство Ауерспергово до свршетка бечке изложбе до године, остати на своме мјесту, — као што на жалост изгледа — онда ће бити касно, да се поправи што се допустило, из казни достојног лакоумља и пакости, да нађе на једну провинцију аустријске државе.

Ко поштења и отачаствољубља у себи има, тај нека погледа само околности, које у једној провинцији наше Аустрије пред полусклопљеним очима једног уставовјерног министарства, постојати могу, — и постоје.

У далеком југу, у отачбини Капибала, који заробљенике убијају, рањенике нагрђују и онда своју склоност на мир од велесиле Аустрије готовим новцем одкупити дају, у округу которском, гдје Грци (!) стањују, нема ни једне цркве, ни једног манастира који није бар дијелом руским (!) новцем сазидан, чија звона, одежде, књиге и црквене утвари, нису поклон руског цара (!) Поглед и пада цијелог округа тога, управљени су преко Црне Горе на Русију. — Јест, што је овђе онђе у листовима наговештено, овђе ћемо гласно опетовати: учињен (!) је предлог да се окружни суд у Котору укине, јер се становништво тога округа обраћа у Црну Гору, кад своје размирице расправља!

Хоћете ли још један пут да чујете господо министри, Ви, у чијој средини сједи један господин, који је писао дјело, о општем јавном праву аустријском? Ђаволски хрђаво мора стојати са тим аустријским правом, кад се главар „варварске чорде обезобразити смјео“ (ово је њемачка углађеност! У.) да стане као највиши судија у једној аустријској провинцији! Гђе се таке околности укажу, не помаже више господско кретање, ни склапање очију; такве ствари не смије ни један царски намјестник, који је још и сам Хрват и Грк, као ф. м. л. Родић, са рукавицама прихватити, — ту треба снажна рука, трезвена глава и поштено срце једног Колера, па био он случајно фелдмаршал-лајтнант и витез — или не.

Док се таке ствари на јужној граници догађају и још другчије спремају, дотле у Дубровнику (!) сједи као предсједник земаљ. сабора и земаљског одбора њеки Љубиша, који је рођен баш у которском округу, који је отпочео своју каријеру као општински писар у аустро-црногорској варошици Будви, после у подстрекавању и бургијашењу народносном чинио што је више могао, и ради „заслуга“ награђен орденом аустријским, именован (!) за предсједника земаљског сабора. Тај земаљски одбор, коме тај господин предсједава, бјеше онај, који званично порицаше нужду кад ова наиђе на срез травски, а после ћутке и из потаје не само 4000 фор. које је срез тражио, него још 800 ф. више даде — тај одбор бјеше онај, који званичне извјештаје уставовјерног изврнутог окружног комесара Кирхмајера наказног у јавност стави, преко свог анекционистичког листа „Ил Национале“, те после морао отрпити опори званичан исправак — а господин земаљски намјесник ф. м. л. Родић бјеше, који је одмах за тим пропутовао са пратњом цијелу Далмацију само не травски срез, али за то сад, док он своје малаксале живце у купатилима крепи, преко свога alter ego, премјешта комесара Кирхмајера у Дубровник, да тог врједнога чиновника, који ствари правим именом назива, научи памети.

То су фактори, из којих је уставовјерна влада скрпила себи Далмацију, то су утицаји, који се по ћефу шире по Далмацији.

И већ се указују све опасније последице ткког поступка. У Шибенику највреднијој и најбогатијој вароши Далмације, у којој невјероватном успјавању „народњака“ ал не без утицаја земаљског одбора и зем. владе пође за руком успоставити „народњачко“ претставништво варошко, од којих половица незна читати ни писати, порастла је несигурност тако да нико не смје без оружја из вароши крочити, јест, да се услед тога (гле!) осам најбољи породица спремају да у Италију избјегну; злочини, нападаји на сопственост расту свуда, суровост становништва увећава се на најгрозниј начин. Ни једна власт не смје да се усуди, определења домобранског закона потпуно извјести, или бар у округу которском о домобранству и ријеч повести, и нема тек њеколико дана, да је параброд лојдовског друштва приличан то ар цакова сребрним новцем напуњених допио у Котор, јер господа Бокељи, који стоје под судством црногорским, неће о аустријским банкама ништа да чују.

Притежава ли Аустрија Далмацију?“

О истој ствари доноси „Застава“ уводни чланак из којега ово саопштавамо:

„Пре кратког времена, донијеше листови бечке владе допис један из њеког мјеста у Боки Которској, у коме се вели: да Бокељи иду на суд на Цетиње ако се међу собом парбе, и да аустријски судови тамо нису од потребе, јер им се недаје посла.

Већ на први поглед могло се видити да је тај допис потекао из денунцијантског пера, које је смјерало забости трн неприлике у здраву пету Црне Горе! Али централистички листови као да су га наручили — што ће по свој прилици и бити — те удри по свом обичају у таламбасе грдње на народ у Боки Которској и на Црну Гору, опако по чивутском начину, који би били први јунаци свијета, да је језик мач. У мјесто да виде, да Бокељи не досађују судовима које је аустријска влада тамо поставила, с тога, што је народ не заражен очинцима швабске културе, да у свакој прилици тражи заљевице, коју ће му после туђин расправљати, да је народ пун моралних врлина, који неће неправде ни себи ни другима, да је сиромашан с малим особеним материјалним делокругом, и да и по томе неможе долазити често у колизију, сукоб један с другим, — у мјесто да виде те и сличне узроке који се из природе, карактера и положаја народа у Боки појављују као узроци слабе паваде на судове и њихово дјеловање, они удри по „дивљацима“ на једној и другој страни, и призивај у помоћ „енергију“ владе да те „варваре“ у ред дотјера. Безобразлук им помете памет те се не сјетише колико вриједи „енергија“ бечких чивута и њихови компањона, према народу у Боки Которској, не сјетише се на — кнезлачки мир!

Ми знамо да Бокељи неће ни главе обрнути на немоћно блебетање бечки Чивута, ма овима не самоештански него и сви „пољски“ дошли у помоћ, као што се човјек не осврће на лавеж паса, а и ми не споменусмо ову ствар тога ради, но што је један „брат“ тих бечки делија, избрбљао тајну, која по све не мађарске народе може имати важности, јер казује тактику, којом се служе или мисле служити они, који би ради били на туђој грбачи благовати.

„Пестер Лојд“ дакле говорећи поводом споменуте денунцијације из Боке Которске, по свом запату, одмах је почео бацати блато презрења на те људе са своји „изображени“ ђоновa, те узимајући садржину дописа за готов новац, вели: да је узрок тој појави прво и прво у крајњој глупости народа. Народ је прост тако, да незна даље од носа; тек у глави по ђе ког попе или општинског старјешине може се наићи на врло таван, магловит појам о свом држављанском положају. Народ пак у глибу своје простоте не зна ни којој држави припада, и једина идеја која Бвкеља руководи то је лакомост и пљен. Отуда пак што су Црногорци таки исти, сљеди да они волу ићи у Црну гору да расправљају своје спорове, него суду аустријском.

Тако и томе слично иде кроз цио чланак „Лојдов,“ и само се у томе разликује од своје бечке браће, што признаје да су врло ријетки случајеви кад Бокељи и на Цетињу траже суда. Дакле негативно признаје, да тај народ није заражен ни злобом ни себичношћу, кад се у опште не парби.

Кад би било вредно препирати се с „Лојдом“ ми би га запитали: од куд да је народ у Боки тако глуп, да нема ни појма о свом држављанском положају у територијалном погледу, код је у цијелом свијету позната изванредна бистрина ума тих људи, којом су и марини аустријској подигли кредит каквог данас има? Но није вриједно с „Лојдом“ дишпутати ни о стварима које разумије и познаје, а пекмоли о овој, а друго, ко познаје Бокеље неће се на „Лојда“ ни осврнути као ни Бокељи сами, а ко их не познаје, тај неће „Лојда“ тражити, да их научи познавати.

Него главно је ово: „Лојда“ пече, што Вокељи нијесу признали домобрански закон, и како се говорка да ће цизлитавски, домобрански министар ићи у Далмацију, то се он (Лојд) нада, да ће тај министар заљечити ту рану.

Ту настаје наша тема. „П. Лојд“ вели: „Надамо се, да ће његовој (министровој) енергији испасти за руком (оно што вагнеровој није) ако се мудро удружи са предострожношћу. Ми смо тврдо увјерени, да су политичне и војене власти о јесени год. 1869 са више разумјевања (!) поступале, и најпре попове, који су поред свог њиховог неизображења у сујевјерном народу од велика уплива, а за тим општинске поглаваре о цјељи и замашају тога закона обавјестиле и њих приволеле, да умирујући на народ дјејствују, да би тада држави заштеђено остало четир и по милијона форинти, неколико стотина људи и мучан положај у који је запала. Од стране владине, требало је тада подбуђеним људма дати увјерење, да се они, који и таке без млогог обучавања своје домаће горе брзити умједу, неће никад изводити из земље, а ће им се према њиховом брдовитом земљишту заиста одговарајућа народна пошћа оставити — и бар за први мах — да им се неће и славенска команда одузети. Непопуштање у главној ствари, екземпларна казна оних који се усуде што рећи, а уз то паметно попуштање у мањ важнијим стварима, које се међу тим чине народу да имају неке вредности — с тим би се сва зло спречило било. Нека дакле ова садашња влада буде паметна на основу пређашњег искуства.“

Ту лекцију даје „Пестер Лојд“ министру Хорсту.

Да је ово само проста лекција, искључиво примјењена на специјалан случај домобранственог односаја у Боки, ми би се мање око ње забавили, јер како рекосмо наша браћа у тој покрајни знаће и са министром Хорстом изаћи на крај, ако би овај покушао погазити опредјељења кнезлачког мира, ма њих „Лојд“ колико увршћавао у пуке глупаке. И Вагнеру су исти чивути палили тамјан високој државничкој „мудрости“ му и „енергији“ па смо видили да му се мудрост морала поклонити пред здравом свијешћу Бокеља, као што му се и енергија преломила од зора њиховог јунаштва. Хорст ако би послушао „Лојда“ и браћу му, може исто тако, а и горе проћи. Али у овој лекцији „Лојдовој“ лежи традиционалне политике аустријске према нашем народу, коју је усвојила и влада мађарска. И за то се забависмо око тога питања.

„Непопуштање у главној ствари, екземпларна казна коловоћа и оних који би се усудили изјавити своје незадовољство протов смјерова владине, а паметно попуштање у ситним, споредним стварма, и у онима гђе кулминира спољни облик народног поноса — за прво вријеме“ — то је језгра политике владине према нашем народу.

Треба ли тој политици још каквог коментара?“

„Ова лекција може нашем народу од велике користи бити, нарочито оним члановима, који мисле, да се лијепим начином може каква корисна народна код владе израдити. И оно што се даје и то се даје само за „први мах“. за вријеме,

до боље згоде, кад ће се опет моћи патраг узети; ко би се и тада противио, опет ће бити скемпларно кажњен.

За нас је дакле јасно шта нам чинити ваља. Наша народна корист, на супрот такој државној „мудрости“ захтјева: да стојимо увјек у једном колу и да се незадовољавамо „споредним“, — мање важним стварма, и кад нам се у такима попусти, јер ваља непрестано да имамо на уму: да је то само „за први мах“, и да ће нам се и те ситнице одузети.

За то не попуштајмо нигђе: код Бокеља смо видили, да се само тако можемо спасти од гвоздених канџа наших непријатеља!“

НАШЕ НЕВОЉЕ.

(Од једног Србина у Угарској.)

III.

Видили смо, да непосредни извор нашијем данашњијем невољама, поглавито лежи у политици и становишту наше јерархије, односно њенијех највишијех претставника, митрополита.

Ово да како, важи за нас, овај дио народа српскога, што живи у Угарској, али није равнодушно ни за остали наш народ. Једно што се сваког брата Србина, ма он гдје био, мора тицати судба цијелога народа, на по томе и сваког дијела његова, а друго, што ушљед те политике не трпи само овај дио овдје, него и онај од куда је овај дио одвојен. За нас важи потпуно још и због тога, што се цјео терет те онаке политике слегао на нашу грбину, а бољети нас мора у толико више, што видимо, да је у другијем дјеловима нашег народа са оне стране сунце сијало, од куда је нас град био. Преставници највише духовне власти, на примјер у Црној Гори, који бјеху уједно и носиоци свијетске власти, бјеху прави пастири стада свога, дочим наши бјеху вуци, и гори од вука, и само се могу упоредити са фанариотима под Турцима.

Наговјестили смо већ прије, да су наши митрополити овђе, помагали ћесарском двору и непријатељима народа нашег при њему, да се снага овога дијела Српства сапута тако, да никуд мањи не може. Виђев, да у народу лежи толика снага, побојавали су се душмани наши, те смишљаху планове, како ће га одржати што дуже у глупости, јер су знали да с глупијем човјеком можеш чинити што ти је воља. И да би у томе успјели, одузеше народу и право држати своје саборе, јер су виђели, да на тијем саборима, народ највише бригу води, како ће се просвјетом унапредити. Митрополити, мјесто да се противе томе, једва дочекаше, јер тако могаху по својој вољи чинити што хоће, као што су и чинили. Небијаше више прилике да их народ на рачун позива. Сабори се још само држаху кад је потреба било бирати митрополита, па и па ове долазаху краљевски комисари, обично ђенерали, те присиљаваху народне посланике, да бирају за митрополита онога, који се двору највише додворио, било жутицама, (дукатима) било с тијем, што је већ показао, да ће вазда бити оруђе у рукама бечке господе, а против користи својега народа. Владике су куповали пошту митрополита од бечког двора, владике су куповале дијецезе од митрополита, кад овај преузе од народа (од епархијални скупштина) право да их сам намјешта; свећеници куповаху од епископа парохије. Мито, а ушљед тога деморализација поче гризти тијело народно. Од чувара православља и народности постаде свећенство мирско и духовно дахија над народом, те му дераше кожу с грбине.

А да богме! Што је владика издао бечком двору, да постане митрополит, то је хтјео накнадити узимајући од оних које је владично. Ови опет да накнаде свој трошак гулили су народ.

Та се несрећа до данашњег дана није искорјенила. А било их је који су и преко мртвијех тјелеса своје браће долазили до владичанске и митрополитске крупе. У нас није тајна како је владика Кићански, један од најбољијех епископа пашијех свију времена, у манастиру Бездину прије 13 година, умро. У вече бјеше здрав здравцат, а у јутро мртвац. Његову наглу смрт, приписује народ потоњем патријарху Маширевићу, а све околности, које се тада спазише у Бездину, и карактер Маширевићев, дају вјеровати таквоме мнењу. А како је тај Маширевић митрополитом и патријархом постао, не вриједи говорити. Да је ушљед пазара било, видили су и слијепци.

Тијем, што се митрополити одригоше у туђе слуге, пресјече се са свијем веза између њих и народа, и ушљед њиховијех иступљења, народ омрзну и на јерархију. Додија трпљети самовољу калуђерску, додија глоба свећенства, и очевидан одлазак у коначну пропаст, у коју се виђе народ потиштен, од „освећенијех“ (!) руку. Народ се поче отресати мртвила, у које га потиште калуђерштина, те стаде тражити на основу својијех права, да му се даде прилика, да уреди своје домаће ствари, своју цркву и школу, како је то и њекад смјерао чинити, но му непријатељи недопустише.

Ту се образине скинуше. Калуђери увиђеше, да ће им досадања неограничена власт над народом испасти из руку, ако народ дође до својијех правица; да ће ушљед тога престати пазари који доношаху много новаца. А они бјеху већ навикли врло рахатно живљети о народном благу. Имамо ми епископа, који су годишњег доходка имали, од самијех епископскијех добара, на четрдесет хиљада фиорина, па ипак им ни то не бјеше доста. Још су уз то продавали парохије за стотине и хиљаде, ономе ко више плати, као фанариоти у Босни. С тога се дигоше сви листом против жеље народне. С новцем, којег гулише са народне грбине, издржаваху листове, (Новине), којима нападаху на људе из народа, који народна права тражише. И кад се владе већ више не могоше одупирати вољи народној, те допустише саборе за уређење црквено-народнијех ствари, још прокосише народу архијереји. Патријарх Рајачић до смрти своје посио је допуштење да се сабор сазове, у — цепу; а сабора не хтједе сазвати. Маширевић немаде куд ни камо већ га сазва, и ту се поче борба народа са калуђерштином, цијелом свијету на видику.

Преставници јерархије стадоше ту и јавно према народу као противници, а не као браћа. Не хтједоше они знати ни какво право народно, ни за какву вољу народну, и ко би гледао ту борбу, морао би мислити, е се овдје отима о нешто Србин са Турчином.

Али гријеси и лоупотребе калуђерског газдовања са народом, превећ грдни бјеху, а да би се у народу нашло кога, ко би уз њих пристао. Народ једнодушно захтјеваше, да се руковање народнијем добрима узме из калуђерскије руку а преда народнијем, сабором избранијем органима, и стави под контролу народну, и сабор од год. 1869 -- 1871. донесе уредбе, како се све то има уредити, да у будуће не буде квара. Најразборитији и најучепиј људи из нашег народа обратили су сву своју умну моћ, да се што бољи закони начине, којима ће се ујамчити будућност нашег црквено-просветног развитка. Сабор народни урадио је све, што је нужио да се море поставити темељ народном напредовању, и имало се само причекати, да влада те законе и уредбе потврди, пак да се пређе на право дјело. Дотле су нас довели митрополити пређашњи, да и у нашим чисто унутарњијем народнијем стварима, ништа неможемо чинити, без одобрења владе.

И ту је опет наступила права мука. Калуђери поћераше опет свој стари занат: сплеткарење код владе против народне воље. А овој то и тако у рачун иде, те главне ствари саборске, устројство сабора, што је темељ цјелој црквено-просветној згради, ни до данас још није потврђен, јер се изјавише епископи против народњег сабора и његова рада.

Овђе почиње копац свију покора, који се сад међу нама збивају, за то ћемо га мало изближе уочити.

Како рекосмо, народ је једва дочекао прилику да приступи уређењу, стотином година запуштеног црквено-просвјетног земљишта свога. Епископи видећи једнодушну вољу народа, нијесу другче знали стати на пут томе, већ тијем, што ће уложити протест против свега, што народ ради. Али кад кашње народ листом изјави повјерење своје сабору из свију општина, и кад се сабор с њима споразуме у питању одношаја синодског према сабору, они напустише свој протест. Ово је једино родољубиво дјело хијерархије, управо епископа, — јер хијерархија се неможе назвати, пошто у то доба не бјеше поглавице, митрополита. Народ се могао надати, да су му сад све пречаге с пута напредовања одклоњене, јер ће влада морати потврдити саборске закључке, пошто се нема за што заклонити, ако то неби хтјела учинити.

Али је нашем народу овђе ваљада суђено, да се увјек у хијерархији негује гуја, која ће га за срце ујести. Тато је и сада.

Влади мађарској никако неће у главу та мисао, да Угарска као држава може опстати, и ако у њој има више разнијех народа. Она држи, да у цијелој држави мора бити само један, и то мађарски народ; оно дакле [illegible] пије Мађар, оно мора бити каш[illegible] према томе и удешава све што год ради. мађарити пак остале народе — мисли могуће је само тако, ако им се одузму сви [illegible] слови њихова народна живота. Србе дакле [illegible] кад не помађари, ако им се даде, да положе и утврде темељ свом просвјетном напредовању. Дакле нетреба им тога никад допустити.

Како данас свугдје, а особито у такозваним уставним државама, мора бити ма каква разлога за све што влада ради, то и мађарска влада поче тражити, су чим би могла оправдати свој поступак према народу нашем. И не само да је нашла, него јој се још сам паметнуо један човјек, који само срамоти име српско, наметнуо се архимандрит Анђелић, који хоће да буде митрополит, па ма куд пукло. Кад епископи напустише свој протест, онда се он истаче за бусију владе против свога народа. Да створи влади какав год разлог којим ће одређи потврду саборскијем закључцима, он сакупи њеколико простијех калуђера из Фрушкогорскијех манастира, и њеколико сријемскијех свећеника јаднијех — којима обећа боље парохије — те у друштву с њима, дај пиши на владу молбенице: како све оно неваља што је народни сабор урадио, како је то на пропаст цркве и народа, како цјео (!) народ неће онако као што је сабор почео (ма да је цјео народ изјавио сабору да одобрава све што је овај урадио!), и како не знамо по којијем канонима, неморе се ништа предузимати око уређења црквено-школскијех ствари, док нема митрополита; дакле, да влада ништа не потврди, док се митрополит не изберс, а кашње, да остане — како је и прије било!

Влада је то наручила, и за награду обећала Анђелићу, да ће га начинити митрополитом. Да би то могло ићи, паредила је влада, да се сазове сабор на преображење, који ће бирати митрополита по „старом начину“. То толико значи: ако не гласају сви посланици на једног кандидата, онда ћесар може именовати и оног који је само ма један глас добио. Дакле, један би се ваљда могао наћи у цијелом сабору, који би свој глас дао Анђелићу, пак би овај тако постао митрополитом, а народ би био на црквено-просвјетном пољу опет бачен на педесет година — назад.

Овђе нећемо истраживати има ли ћесар право, потврдити и онога за митрополита-патријарха, који добије мање гласова у избору, или не. Код нас је право голи ријеч, кад се тиче народа српскога; а то неби била злоупотреба силе, против нас.

Народно право, народну будућност цијелу мење властољубан калуђер на вагу, да њоме одмјери залогај своје неситости. Клетва, која лежи на нашој хијерархији, још није престала одгајати у њојзи гује присојкиње, које усисају у срце народно!

ИЗ НАШИЈЕХ И СТРАНИЈЕХ НОВИНА.

„Напчевац“ доноси ови чланак:

„Чудне се мијене збивају по свијету. Два болесна човјека, два болесна сусједа добише вјешта љекаре, па, ево хоће да оздраве. Цио свијет је до скора држао да су та два белесника на најбољем путу да постану лешине, а гле! нађоше се за њих љекари, који ће да их подигну опет на ноге.

Један се љекар зове Андрашија, и њега је виши промисао изабрао да излијечи од недуга стару болесницу Аустро-Угарску. Други је љекар брат његов кога је јамачно он сам посла да излијечи болну посестриму Турску. Тај брат његов зове се Митхад-паша.

Јест, Митхед-паша зове се тај турски Андрашија, који је предузео да реформише Турску онако исто као што хоће Аустро-Угарску да реформише њен Митхад-паша. Сви туркофилски листови у Аустро-Угарској, а то су као што је познато сви они листови који данашњу систему у тој држави путем штампе подржавају и бране, — сви ти листови кличу из свег грла, што се и за Турску нашао њен Андрашија, који ће је обновити новом снагом и опет је на ноге подићи.

Интересантно је да видимо изближе, чему се надају и шта очекују те бечко-пештанске туркуше од Митхад-паше. То нам је у толико нужније да знамо, у колико се из тога са свим јасно види, шта вриједе она увјеравања, која исти листови у посљедње доба износе на сусрет

источним Хришћанима. Ту нам прије свега долази на памет орган Андрашијев, „Пест. Лојд.“ Пре њеки дан обрнуо је тај лист своју бунду, те опет истрчава Србији на по пута у сусрет, и већ кличи од „благоволења“ према тој земљи; каже на име, да је политика, коју Андрашија заступа према Србији, највећи пријатељ самосталности и независности српске, да ће та политика потпомагати сваки корак, који се чини у цељи саме Србије и да ничему на пут неће стати, што служи свестраном развитку те земље.

Заиста љепше ни красније што неда се ни замислити, јер имати таквог пријатеља и то још у непосредном комшилуку, велика је добит за тако малену земљу као што је Србија.

А је ли вјеровати у то пријатељство на папиру, кад га на дјелу не видимо? Да је бар и на самом папиру стално и непромјенљиво, па би било којекако, али и ту се у сваком броју мијења. Јер гле! Ту се говори о томе, како је Митхад-паша постао велики везир и како ће он од сада удешавати унутрашњу и спољашњу политику турске царевине, па се развија програм великог везира. Пошто је „Лојд“ у звјезде ковао личне врлине Митхад-пашиче, каже нам да је његов програм: политична и религиозна хегемонија османлија над другим народностима у Турској, даље: да је он крвни непријатељ начелу народности, да он у својим реформаторским тежњама не зна ни за какове концесије; све његово реформисање (а тога ће бити изобиља) састојаће се у том да утврди турски народни племенат, да овоме елементу утврди потпуно господарство, да се безусловно призна државна власт коју султан претставља и т. д. У спољашњој политици, вели „Лојд“, Митхад-паша је жесток противник Русије (а јамачно пријатељ Андрашијев); он ће Турску ослободити од свакога страног уплива, повратиће јој потпуно суверенство. А прилике су спољашње, како „Лојд“ умствује, за то врло згодне, јер ће три цара на састанку своме у Берлину источном питању за свагда завршити пију, па ће Митхад-паша имати одрешене руке да ради на успостављању Турске. После свега тога, „Лојд“ поздравља Митхад-пашу из свег срца и жели му сваку срећу и успјех, јер вели: ми у Аустро-Угарској са живим учешћем пратимо сваки покушај, који се тога ради чини да се Турска оснажи, ми ћемо потпомагати такве тежње свим могућим силама, јер ми хоћемо да је Турска потпуно суверена, јака и моћна.

Тако „Лојд“. А сад нека се сравни ово што он жели са оним што је мало прије Србији желио, и што каже да је пријатељ хришћанским народима у Турској и да ће потпомагати њихов просветни и материјални развитак.

У исто доба желити Србији да буде потпуно независна и Турској да буде потпуно суверена, то је не могућно. Лојдова је жеља лажна па једној или на другој страни. Ако искрено жели Србији да буде независна, онда не може желити Турској да буде потпуно суверена, јер потпуна сувереност Турске искључује са свим независност Србије. У потпуно суверепој Туркој Србија неби могла бити ни толико независна колико је данас, него би била потчињена провинција као што је данас Босна или Бугарска. Ако то жели Србијиештапски „Лојд“, онда смо на чисто с пријатељством његовим и његових господара. А да је то његова жеља, т. ј. да је он у жељама својим према Турској искрен а према Србији притворан, то нам свједоче дјела оне владе којој он носи скут.

Кад само погледамо на програм Мидат-пашин као што нам га Лојд представља, па кад видимо да Лојд не само одобрава тај програм него још каже да ће га досадањи аустро-угарски власници и потпомагати, онда нам ј то са свим довољно и јасно. Разговетније нам није могао казати Лојд, да су исти власници крвни непријатељи источних народа. Јер кад ће они помагати Мидат-паши, да утврди политично и религиозно надмоћије над хришћанима, онда то значи да ће му они помагати да хришћане утуче у главу. Ми управо не знамо какве то велике повластице имају ти јадни хришћани, да би Мидат-паши нужно било удешавати турску политику тако како би се Турцима учврстила политична и религиозна хегемонија над осталим хришћанима. Ко год очију има, тај мора признати, да су Турци у турској царевини и до Мидат-пашина великог везирства уживали не само потпуну и политичну и религиозну и какву год хоћете хегемонију, него да су управо били неограничени господари над хришћанским турским поданицима, које су без одговорности и без казни смјели сјећи и пећи, клати и касапити, давити и убијати, гулити и дерати. Какву још већу хегемонију хоће Мидат-паша тек да „успостави“ и коју ће Лојдови господари живо потпомагати? Ми заиста то ново чудо нијесмо у стању да откријемо и да му се досјетимо, већ ако би се та нова хегемонија у том састојала, да Мидат-паша, од како је постао велики везир, поради, да се све што је живо хришћанско под мач стави, да се сви хришћани, старо и младо, мушко и женско, исјече и да се и оно мало худе сиротиње хришћанске пограби и отме. Ето то је ваљда та „још већа“ политична и религиозна хегемонија коју Лојд у програм Мидат-пашин ставља и којој он обриче сву моралну (а можда и материјалну) помоћ од стране данашњих аустро-угарских власника.

Ако је то та нова хегемонија турска (а друга се неда замислити) и ако аустро-угарски власници на тај начин препоручују Мидат-паши да започне своје реформе од којих се они великом успјеху надају, онда видимо јасно какви су они пријатељи хришћанским народима и колико истине има у опоме што кажу да ће потпомагати просветни и материјални напредак тих народа. Они су онда сто пута гори од Турака; њихова је хуманитарност испод пуле.

До душе како нам је Лојд представио Мидат-пашу, заиста је фрапантна аналогија између овога и Андрашија. Један женијалан и куражан као други. Андрашија дошао да спасе Аустро-Угарску, Мидат-паша постао великим везиром да спасе Турску. Онај се труди да утврди хегемонију мађарског племена над свима другијема, овај ће то исто да чини у Турској са турским племеном. Андрашија непријатељ Русији, Митад-паша такође; један противник питању народности, као и други. Заиста слика и прилика. Мидат-паша је турски Андрашија in foglio! Но није ни чудо! Браћа су по крви и племину.

Али као што је фрапантна аналогија између Андрашија и Мидат-паше, тако ће чини нам се бити и између резултата њихове политике. Као што је Андрашија спасао и излечио Аустро-Угарску, тако ће и Мидат-паша Турску. И један и други сију буру па ће најпосле буру и пожњети. То је неизбјежно. Ко хоће да реформише па се служи насиљем, тај ће врло брзо насјести. Насиљем се ништа не диже, него се само руши. Насиље је врло лошо оруђе за реформу. Ако Мидат-паша мисли да ће тим срестном реформисати Турску, он ће онда врло брзо доћи до онога што можда не жели, т. ј. урадиће да се Турска збрише с јевропске карте. Народима хришћанским у Турској само требују биноградске дахије, па да од Турске буде дар-мар за тили час. Нека пође Мидат-паша путом биноградских дахија, па ће доживјети у цијелој Турској оно што је дошло после истих дахија у Србији. Ми колико жалимо прве жртве, толико бисмо се радовали потоњем резултату, који би без сумње допио слободу хришћанским народима.

Имамо дакле два Андрашије: један аустро-угарски, други турски. Обојица раде тако сложно, као да имају заједнички план. Обојица су приступили к постељи болесника, тобоже с намјером да их излијече, а раде тако да ће од истих скорим начинити лешину. Ми немамо узрока да се жалимо на њих. Нека само тако даље наставе свој посао, па ће све у свом реду бити.

ДОПИСИ.

Н. С. Из ЛИКЕ, 30. Јулија. — Из ових крајева једва да вам когод шта пише, а вјерујте да вам се озбиљних ствари ни писати не може, окром да човјек сам себе опасности изврже јер су код нас опет она стара времена наступила, као што су то за вријеме владе Шокчевић бана била. Сад се опет мотри на све оне који се са садањим стањем ствари не слажу, а у политичко опасне биљеже се сви они који о Српству и ријеч изусте. Знамо да је то мађарска работа, а ми баш за то много не маримо јер ни граничар није више оно што је био, нит се пјева: „кад зажели свјетли цар, у смрт скаче граничар!“ Граничар је доста скакао у ватру за цара и туђа права, али за Мађара и њихова краља једва да ће више скакати.

Прибиљежи ћу вам што се код нас у најновије вријеме догодило. Чули сте да нас је походио генерал Молинари и с њим мађарски новчани министер Керкаполи. Што је цјељ тому путу бити могла, ја вам право казати не могу, а на моју душу потегнути могу: да тај пут никако у нашу корист уперен није, већ нам се о кожи ради. С једне стране добро је што мађарски министер у наше крајеве забасао, барем се увјерио: како мађари код нас овамо стоје, и кад своме Лењају и Андрашију причао буде: колико је „Ељена“ на своме путу чуо, то ће им се кожа јежити. Окром појединих кукавица официрића и каквог попа нико тога министра ни обадира није, шта више сваки га се клонио и г. Керкаполи мога се увјерити, да би сваки Граничар прије с врагом у друштво ступио, него што би с мађарима из једне здјеле граха куса.

Чули сте да су избори за српски сабор у нашим крајевима добро изпали. За личку пуковнију били су кандидати: Исо Медаковић, трговац Торбица, Јован Бошковић и Петар Узелац, и будући да се Медаковић, Торбица и Узелац захвалише: да се својих послова ради избора примити не могу то у Грачацу једногласно изаберу: Илију Гутешу и Петра Мандића, а у Госињу Стевана Његована и Проту Трбојевића, све народњаци, а тако је од Зермање до Купе. С противне странке било је агитације, а с наше странке баш нико агитира није. За сада толико, а наскоро биће више.

Л. П. КАРЛОВАЦ, 30. Јула. — Знате да имамо епарх. скупштину. У Плашком држана јесенас одкрила је лијепе мајсторије калуђерске тактике, да се унесе у народ забуна и заћевице. И доиста је то зло сјеме своје клице помаљало; али смо ми то одклањали и опачину покривали што је више могуће било, надајући се у боље.

И овије дана држана је такова скупштина! Већ сазивање на хармак показало је да смо се у надању на боље преварили. А пошто разабрасмо да су позивнице у Банију послане много касније него у Лику, на истом у Банију послане на „около кере“ што се рече, т. ј. за Петрињу преко забитнога Рријевца! Велим: пошто то и слично разабрасмо по истини, то смо му били на чисто баш са свим. А што од прилике? Ето што:

Калуђери фрушкогорски и њихова канцеларија у плашкоме помаже од искона језуитима разбијати народ и туђити брата од брата по сваком случају, било политичном мђом, било гором или водом или каменом, (не опростило им наше камење! . . .) па тако и начинише у плашчанској богословији од једне крви и цркве од једнога народа српскога „Личане“ и „Бановце“, те то код манита скутопоше калуђерскога нијесу два брата крвна, него су то — два рога козија!!

У ту старију рану сасуше сад ти зликовци црни „премјештај владичине столице“ као сичан, а потпаљују сав чар са злосретном „солидарности“, за коју знадете да су Филиповићеви гардаши на сабору 1864 употребљавали да од Лике створе помађарену бечку — министарску кијачу, или сличну француску „вандеју“. —

Ето тако уз све те жалосне потенције још голицају калуђери и материјалне користи плашчански становника, е ће ове обогаћети ако им владика остане у Плашком. А куда ће обогатити то јадно Шамилово „вендео“ гђе се храни љебом банатским, и пији вином далматинским!!

И доиста довукоше брзи улаци и улизице калуђерске невине људе из далеке Лике, и ови дођоше прије на скупштину него што је Банија и чула за ту скупштину!!

И рече дадо, и тако бист. — Двије крајности на тој скупштини довољно карактеришу мајсторију калуђерску, која подбаци свој „раков жрван“ да се свађа Банија и Лика, а калуђери да — благосиљају . . . те су крајности ове:

Код бирања биљежника мудри словослови уздизаху уредност сцијенције личне по титули отрцаној те то им повјерова њека збичулапа и патегнута већина. Али после код премјештања столице учинише се наши мудраци и невјешти Карловцу; већ огрлише Плашки, те богме потегни повуци за још једнога владику брајне у Госињ. — А и кандидат је за тога госињскога владику готов, који ће своје машице и спашице знати одликовати са цркенијем појасовима . . . „Јадна Лико шта си дочекала“!

Ово није мала ствар. Тако наше скупштине не могу бити срестне по народ. Прије свега, пишемо ово да народ сазна те покоре, гђе се убија народу његов напредак и поштење. Ако је бечка политика граничарске солдате намјештала да у овом несретном витлјему оци своју рођену ђецу загушују, то је прешло у повјеститицу; али српски свјештеници и народ у Лици не смједу од себе правити дати опаково срамно оруђе, какво начиниште архијереји жидовски од свога народа на гробу спаситеља свога!

Сљедн ДОДАТАК.

ДОДАТАК К БРОЈУ 32. „ЦРНОГОРЦА“.

Толико рекосмо пред народом па сад нека бира, а сабор наш сазван је, те ако сретан буде, нека то знаде, да нам не рече да смо Ердељ, а нека знадете и ви тамо, да су калуђери код нас замијенили православије за бечко-пештанску дипломацију, која српски народ — мрази да га лакше погази!

Л. П. КАРЛОВАЦ, 1. Августа. — Избори за српски народни сабор, већ су посвршивани на све стране, и, успјех није преварио праведна очекивања наша: избори су сви готово напредњачки. Слава Богу и српској народној самосвијести! Овуда пролазе већ из горњи мјеста заступници доље за Карловце.

Кратак поглед да бацимо још па наше изборе од Јасеновца па до Грачаца. Струја у народу са свим је жива и челична, штоно се рече демократичка. Та је струја одбацила све живље противне а и сумњиве. Бадава је било и клерикалцима, народ се није дао помести у својој самосвијести, па ако су легили свакојаки „президијали“ од политични органа!; бадава врећом просипане књижице Анђелићева „православља“; бадава увлачио знате — „Аркадији“, и хегумен Сава; — па богме бадава бјеше дојурио овамо главом и сам велики жупан сријемски Кушевић; још бадавадије поубијани многи људи па Раковици . . . и позатворани први људи у тавнице петрињске, а најзабадавадије паслан из те тавнице поп Лука Мандић да застраши народ и помета га.

Видите из тога само што вам ето кратко казах, да је овамо ударила била и сила и подлост и безочност да народ помете. А шта ли би сте рекли да вам причамо како је грмјело против познатији личности само да се народ одврати од својије људи! И ту се одликоваше баш Срби, који се дадоше употребити као шпијуни, агенти и проводације. Тако је сад већ јавна тајна да је г. Кукић прото из Петриње и писмом и ријечи клеветао гадно и кукавички на Милетића, Суботића, то се већ зна, а прото Беговић није смио изостати. — У подобној ревности одликовао се је и г. Марко Опачић прото из Војнића. Тако је зло смишљао г. капелан Никола Милић (заступник на српском сабору 1869 год.) кад је у резервату своме као тешка сукривца за раковичку крв тужио г. проту Беговића, они суд огулински није ту подлу тужбу уважио, јер је пакостна и зло намјерна била. Тако су крајички „президијали“ провикали проту Беговића као „бунцију“ ради представке против сабора ad hoc: они народ не повјерова и не послуша тије свију и осталије подмуклије змијурина, што се вуку мраком и испод студена камена као истрошене австиње, које кад не могоше упропастити српски народ псоглавом, а они га шибају галваписаном својом репином!!. . .

Знам да се ви томе нећете чудити, јер смо у „Аустро-Угарској“ . . . Али се донекле морате и са мном чудити људима „народним“, који јавно говоре и пишу таман у смислу тије „президијала“! Па и ту престаје чуђење, јер су ти људи у „двору“ плашком калуђерски „фруштуковали . — “ Имам ја ту више „надробностих“ за згодну прилику, а за овај пут буди доста у „Застави“ број 88. допис „испод Велебита“ под бошковим знаком „ “, гђе нас овамо ради избора коре с смо ми „сепаратисте“!? Тако баш ваља! —

Него имамо нешто преце. Што је прото Кукић јагмио се да буде изабран а није га народ хтјео, ми велимо човјек тај има заслуге, ако и одрачунамо му анђелбанду. — Тако Матијевић, он носи „орден“ те тиме свједочи да му је народ и црква сретна у Аустрији.... Трбојевић прото у Лици има заслуге.... Него не уживамо ништа боље од славољубља код онога амилуса у Оточцу, који је протесте писао сабору нашем, ругао се саборском „устројству“ те у тој ватри фалзификовао имена чак. — Куда је тај пошао био „умјерени“? А куда ли је пошао калуђер, који Гомирје прими из мађарски шака! Куда ћеш ти кале? . . . Тако ти се народ вара личним славољубљем на Оточцу и Кореници, да се калуђеру пут отвори. Тубићемо се!! . . .

(Само за то што г. дописника као врла родољуба познајемо, уврстисмо ове дописе из Карловца, с којима се у многоме не слажемо. У.)

С ХЕРЦЕГОВАЧКЕ ГРАНИЦЕ, 12. Августа. — Убиства су код нас врло обични догађаји и кад бих вам стао њих рећати, имао бих досла посла. Али узроци због којијех се убиства чине врло су различни и за то ћу ви ови догађај, који се овијех дана догодио приповједати.

Дође Садик Зуков са још једним Турчином из Требиња, те је испросио за тога Турчина ђевојку у Тома Стијачевића. Садик је још прије двије године узео Томову ћер за жену а сада је ето и другу му ћер испросио за свога пријатеља Турчина. И тако та два пашенога гостише се код Тома и кад вечераше, легоше пред кућу на лад. Но ноћу дођоше њеки, незна се који су и опалише двије пушке и убише оба Турчина, два зета Тома Стијачевића.

Садик Зуков има брата Адема, па кад Адем чу, да му је брат погинуо, покупи Корјениће и пође да убије Стојана Стојкова. Турчин некакав докаже то Стојану те Стојан утеци. Ушљед тога побјегни њеки Клобучани у Бијелу гору, а њеки у Скарча гору; још за њеке мисле Турци, да су пребјегли у црногорску границу.

Овакви догађаји имали су код нас увијек озбиљнијех послједица, па за то је врло могућно, да ће и сада због тога бити покоља. Без сумње, свакоме ће се овдје чудно учинити, како да Срби од своје добре воље даде Турчину своју ћер, па не једну него и другу. а има небројено примјера да је отац и брат за ђевојку на живот се борио. Али на жалост међу Србима се увијек одпадника нађе, а као такав познат је код нас и Томо Стијачевић. Шта ће из овога бити, јавићу ви.

ЦЕТИЊЕ, 12. Августа. — Њезина Свјетлост кнегиња Милена у друштву са кнежевом мајком госпођом Станом, кнежевом тетком госпођом Јаном удатом у Бошковиће и господином Божом рођаком кнежевим предсједником црногорског сената, одпутовала је данас у Котор, одакле са сутрашњим парабродом иде на Локрум, гђе ће се њеколико дана задржати, а послије заједно са своје двије старије ћерке, кнегињицом Зорком и кнегињицом Милицом, које се већ од њеког времена тамо укупалишту баве, опет у Црну Гору вратити. — Његова Свјетлост кнез Никола са младим наслједником Данилом, бавити ће се међу тим на Његушима све до повратка Свијетле кнегиње, па ће се онда сви заједно у престолницу вратити. — Као што чујемо ц. к. которски капетан у Котору, г. Рендић, приготовио је свој стан за причек Њезине Свијетлости, која ће тамо са својом пратњом преноћити.

— Из Котора шиљу нам ово да саопштимо:

„Познати непријатељ нашега језика и народа г. Белчић надзорник бокешких школа умије на сваку руку воду на свој млин навести. Њеки учитељ (православни свештеник) приказа да је обучава 19 ученика, а није него само једнога, и ово му би примљено за истинито; и кад га један капелан (римокатолички) упита: како ти пође за руком? одговори: Мијех ђа свеуредн. На са свијем овим г. Белчић још заступа мјесто надзорника. Благо бокешким школама!“

— Још смо из Котора од пријатељске стране умољени, да изјавимо да није основано оно, што је у овоме листу речено о доганском которском чиновнику г. Ј. Битнеру, јер је исти ревностан и вазда услужан. Ако је тако нама је мило, јер само с том цијељу донијели смо и ону биљешку у „Црногорцу“.

При закључку листа добисмо још и овај допис из Котора:

У КОТОРУ, 13. Августа. — Синоћ у 6 сатих после подне велика тутњава машкула јављаше долазак Њезине Свјетлости кнегиње Милене. Народ крваше од свијух страна на Ријеку нестрпљено чекајући да славна кита до Ријеке стигне. Премда се небо било страшно наоблачило, ипак, рек би, да се устезало да се не излије прије него очекивана сјајна лица до града недођу. И збиља нетомногом станушe стаде киша котлом лијевати. У сусрет Њ. Св. дођоше окружни капетан г. Рендић, црногорски агент г. Петар Рамадановић, обћински присједници г. г. Пецо и Липовац и геније major, сви свечано одјевени. Г. Рендић праћаше Њ. Св., а за овима слијеђаху друге славне особе пресвјетлог црногорског двора и то: г. Божо Петровић предсједник црногорског сената, гђе Стана удов. Петровић, Јаде Војводе Бошковића и г.ђа доктора Фрилеса. Мноштво нерізника и грађанах Которских пђаху за њима узпрам кадрма времену, које немило бјеспаше до стада г. Р дића, ђе одпочинуше и преноћише. Мало зат посјетише Њ. Свјетлост пуковник мјестних в ника и major г. Струпи свечано одјевени, к Њ. Св. пријатно дочека а још ђешће одврн За тим војничка глазба пред кућом свирах разне комаде до 9 сатих на вечер. Народ н престано врваше да се погледом насити Н Свјетлости, која би се често умиљатим и в лим лицем на прозору указивала. У 9 сатих сјајна вечера, при којој осим домаћих сјаја особа присуствоваху г. Рендић с госпођом и г. П. Рамадановић.

Јутрос пак у 6 сатих сва славна кита сву јучерању пратњу кренуше на парабро их парабродски капетан г. Риналди и л которски агент г. Петар Јакшић свечано д каше, и истом Њезина Свјетлост на пара ногом ступи, црногорски барјак стао вијати пароброду. Већ се пароброд почео одваја с краја стадоше машкули тутњати, и да кажем обће весеље разлијегати. Исто чуј остала мјеста кроз Боку машкулама поздравити Њ. Свјетлост.

Како је већ познато Њ. Свјетлост з Дубровника на оток Лакрум, а одуђ вратиће се опет амо са кнегињицама кор онамо већ одавна на купалишту пахо

Дужност ми је овђе напоменути г. Петра Јакшићу, који је у доста сличних с лика као и данас показао своју благонаме да овакови сјајни путници што сјајније дочекани, и њима могуће одавнице Евала му!

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

Познато је, да је општина звала многе општине из Аустро-У да учествују на свечаност пу Милана. Њеке су општине биле своје заступнике за ту свечаност, а њеке лијепим начином изговориле. Но влада м дође воља, да не допушта ни једној општ шљати изасланике, те је ус трашњијех послова упутила на све области којијех су општине позвате, да ни општина не смије шиљати своје заступн ту свечаност, и да се учињена изборна ху поништавају. У наредби се навод по коме је министарство спољних послова но, да заступа монархију у свијема одно иностранством. По томе ће и у заступати Аустро-Угарску њен конс ду, г. Калаји, због чега се никаква ступство не допушта.

Осим ове наредбе, поставила је мађ једнога свог чиновника у Земуну, да гледати путне листове свијема, дана прелазити у Београд. „Ми знати“, виче један пештански лист, који би и преко владине наредбе у Београд“.

Послије овога чина, могу ли владини листови говорити о свој наклоности према Србији!?

Из Прага имамо двије врло важне које чине и изван Чешке велику сензацију. се наиме, да је познати чешки родољуб од вођа чешкога народа, Скрејшовски пада затворен, тек што је дошао у Праг свога добра у Ходкову. Од 3 до 7 сати у ве био је непрестано испитиван у суду, па затворен. Чешки листови не кажу зашто затворен, али њемачки владини не прикривају витр. да је Скрејшовски оптужен због вјерења, т.ј. да је скоро њекијех 30.000 тајно које је имао држави платити, што припада од огласа и т. д. Шта је у ствари ће се брзо. Међутијем познато је, да су чеш народњаци изложени најјачем гоњењу стране владе.

Друга је новост много замашнија. Сабина познат је у Чешком народу од првијех борца његовијех. У свој против непријатеља народнијех он је стао у првом реду. И на један пут послије дина пуче глас да је Сабина издајица га народа. Пошто је он свуда био у збору и скупу, ђе се за нар све знао и све влади издавао се и писмени докази и кад су м је признао свој најужаснији злочин.

часа побјегао је из своје отаџбине, коју је издао, а сада, као што најновије вијести јављају, он се — отровао. Проклетство народно стигло га је, а суд народни он је умио сам извршити на себи. Издајство, учињено на народу своме најужаснији је грјех. И за то проклетство народно неће никада пасти са имена његова, али он је ипак показао да је колико толико поштенији од својијех непоштенијех другова. Кад би Бог дао да се и они угледају на њега!

Прашко варошко заступништво обратило се цару с молбом, да се уведе равноправност на прашком свеучилишту. Наводе, како у Аустрији Њемци имају четири, Пољаци два, Мађари ће брзо имати такође два, Хрвати једно свеучилиште, а чешки народ од пет милијуна душа, да нема ни једно, а овамо највише припаше за потребе државне. Хоће ли их се испунити праведна молба? Тешко!

И из Турске почињу нам важније вијести долазити. Митхад-паша већ је сео на везирску столицу и почео је мијењати министре и заступнике код странијех дворова. Тако је досадањи заступник у Паризу постао министар спољнијех послова, а на његово мјесто отишао је Север паша.

И о самоме раду новога в. везира имамо већ вјести. Каже се на име, да Митхад-паша неће да призна ријешење бугарскога питања. У Турској све може бити. А уз то не треба заборавити, да је Митхад-паша са своје турске суровости постао чувен баш у Бугарској, док је тамо стајао као валија. Ако он почне тако „спасавати“ турску трулу царевину, он ће је брзо упропастит. Јер у Турској не треба много повода, па да незадовољни, огорчени Хришћани букну. И онако са свију страна стижу гласови о ужасним зулумима турским.

Из Сарајева опет јављају, да нема краја прогањању Хришћана. Валије се тамо непрестано мијењају, пошто се свак сит нагули сиротиње раје. Сада је опет, као што смо у своје вријеме јавили, дошао за валију Дервиш паша. С његовијем именовањем мисле да је у свези и промјена управе, јер ће под његовом руком стајати и административна и војничка власт. Настоји се дакле за већом централизацијом. Кажу осим тога, да се у Босни прикупља све више војске, јер се боје да ће Хришћани устати на оружје. За новога везира Митад-пашу кажу још, да је он пошао са свијем другијем путем него његов предходник. Једину је мисао онога усвојио, а то је, да Херцеговину устроји као војничку крајину, на тијем начином да одвоји Црну Гору од Србије. Сједиште врховног заповједништва биће онда у Сјеници, а не у Мостару; а то би било јако важно у стратегијском погледу.

Што се тиче даље везировијех намјера у унутражњијем пословима, то везир у једној својој окружници много обећава и турско-пријатељски листови дижу га већ у небо, јер, веле, он ће дати велику слободу штампе, уредиће судове, казниће строго чиновнике за њихове иступе, допустиће раји, да се за сваку неправду самоме султану жали, поставиће потпуну равноправност народа и т. д., но ми знамо, да је тако сваки в. везир говорио, а јадна је раја увијек патила. Нема њој помоћи без ослобођења и уједињења са њеном браћом.

На правац новога в. везира односи се још и то, што се каже, да он неће, као његов предходник водити према Русији пријатељску политику. Овоме би се могло у толико вјеровати, што и руски листови говоре, да је пао Махмуд паша, — спаситељ Турске.

О измирењу Пољака с Русима пишу новине непрестано, а сада један пољски лист одговара „Голосу“, и вели да треба сједињења, али да тога не може бити, догод Руси буду поступали с Пољацима на досадањи начин, који руши сваку самоуправу. Исти лист каже даље, да су Пољаци народ, који има своје особине као сваки други народ, па да на темељу садањијех одношаја не може бити помирења. Прије свега, вели, ваља повратити устав, и обезбједити пољску народност, па онда истом да може бити говора о помирењу.

О састанку царева много се говорило, а сада има један глас из Петрограда, који каже, да је састанак царева само вјештила кнеза Горчакова, којом хоће да запријечи аустро-угарску алијанцију, а одлазак цара Александра у Берлин, да ће многога изненадити. Московске и друге руске новине мало ћуте о том састанку, али тијем више о будућем сату, о помирењу с Пољском и о другијем стварима.

НОВОСТИ.

— **Српски народни сабор у Карловцима** као што се види из телеграма на првој страни овога листа распуштен је, јер народни посланици нијесу хтјели дочекати краљевског комесара, којим би они као заступници народа били понижени. Бечке и пештанске новине јављају да ће исти кр. комесар ђенерал Молинари, ићи у Београд на светковину, да тамо заступа Њ. В. цара, а сада јављају новине, да није ишао јер се бојао демонстрација.

— **Аустро-угарска** влада не само што је забранила да позване општине несмију шиљати своје заступнике на светковину у Београд, него је још издала и наредбу, да и приватни људи, који би у Београд хтјели ићи, морају имати путни лист за иноземство, а пошто се тај не може извадити ни за њеколико недјеља, тако нијесу ни они могли ићи на светковину. Услијед тога очитога непријатељства аустро-угарске владе према Србији, многи је листови јако нападају.

— **Хрватски** сабор одгођен је до 22. Октомбра о. г.

РАЗЛИЧНОСТИ.

(**Далматински морнари**) су, као што је познато после енглеских, најбољи у свијету. Они су сви српско-хрватске народности, а заповједа им се на талијанком језику, па за то их свуда сматрају као Талијане. Да би се ово зло одклонило и да би се морнарима дала прилика што боље да се образују, склонила се пре неки дан дружина „Матица поморска,“ која ће да се брине, како да се дође до средства да се прибаве све потребице које су нужне за ваљано морнарско образовање. Циљ је тој дружини дакле, да подигне школу за морнаре, у којој би се учило на српско-хрватском језику, те да се тим начином образује српско-хрватска поморска сила.

(**Женски лекари.**) Пре неколико година нисмо могли довољно да се начудимо кад смо чули, да женскиње уче и свршавају лекарску науку. Доцније се чуло по ђе што да и у Швајцарској и Русији по који женски ђак добија диплому доктора медицине, хирургије и т. д. По од како је руски цар поклонио 50 хиљада рубаља у циљи да се од интереса издржавају женскиње, које се одају на лекарску науку, не ће још до које године бити ријетко слушати за женскиње лекаре.

(**Женски телеграфисти.**) У главном граду Моравске, у Брину, свршило је 40 дјевојака телеграфски курс. Све су постављене за привреме телеграфисте са платом од 20 фор. мјесечно. После шест мјесеца повисиће им се плата са 5 фор. и извјестан дио од такса за одтелеграфисане депеше. Веле да ове телеграфисте врше врло добро своју дужност. Раде само дању.

(**Ваздушна лађа** којом се може бродити.) Једном вјештаку из Мајица, у Прајској, именом Хајнлајн, испало је за руком, да направи ваздушну лађу којом се по вољи може управљати. Он је свој проналазак, који је испочетка грдну пажњу на себе привукао, оправдао многим покушајима, учињеним са једном малом ваздушном лоптом. Хајнлајн се бјеше најпре обратио берлинској влади за помоћ, да би могао да направи повећу лађу, па кад му је молба од стране њемачке владе одбијена обратио се Бечу. Ту су му обећали помоћ од 40,000 фор. ако се обвеже цијелу лађу на аустријском земљишту да направи. Пре тога је чинио са моделом такве лађе многе покушаје пред самим царем аустријским. Па пошто су му сви покушаји добро испали за руком, предузео је да изврши свој план. Веле да му је овај готово сасвим остварен, и сад је позван дармштатски механик Бајер да построји на лађи машину, која се управља гасом.

(**Чудновата оклада.**) У Најбургу окладио се је њеки Кохетер са њеким Трокмотроном за хиљаду гинеа, да ће му од јутра пете уре до у вечер девете, од двије живе овце предати готову хаљину. И збиља, у јутро у пет сати остригоше овце, затим опредоше вуну, разчешљаше је, откаше сукно, сваљаше га, остригоше, омастише и сваљаше по други пут тако, да је већ у четири сата по подне било у кројача. У девет сати донесе Кохетер Трокмортону готову хаљину а овај, у њој дође у скупштину од какових 5000 особа. Овце заклаше и испекоше једну радницима, а другу обћинству, које се је по тој оклади скупило на броду „Принц Регент.“ Кохетер добе ето тако чудновату ал и знамениту окладу.

(**Прасе са два трупа, осам ногу а једном главом**) опрасила је ту неки дан крмача код Игњата П. земљедјелца из села Трбушице у срезу јадран. окр. подринско. Прасе је опрасила живо и доцније је угинуло.

Овд. окр. физикус г. Светић прича, да је овакав исти случај био пре десетак година у Чачку.

(**Шта имају владари на дан.**) Руски цар има на дан 25.000 талира. Султан 18.000 тал. Наполеон је, пре Седана, имао 12.400. Њемачки цар има $210. Виктор Емануило, талијански краљ 8250; а енглеска краљица Викторија мора се задовољити са 5250 талијера.

(**Три милијуна банака.**) У Штрасбургу ухватише дне 2. о. м. њеког Француза и предадоше га француској власти, јер је правио француске банке. Узаћ нађоше сандучић, а у сандучићу све справе, које је рабио за грађења банка и готових спотворака за више од три милијуна франака. Спотворци су тако налични правим банкама, да треба особито увјежбана око, које ће их разпознати од правих. С тога их је, како суде и издао већ за њеколико хиљада.

(**Дом за безкућнике.**) У Бечу има један дом за оне који немају гдје да се склопе, т. ј. за праве безкућнике. У том дому било је у мјесецу јулу ове године 3164 мушких и 2099 женских; свега дакле 5268 душа. Од 1. јануара ове године па до 31, јулија нашло је у том дому склониште 39,668 душа.

(**Дјевојачки трг.**) У њеким румунским крајевима одржао се и дан данас обичај да се дјевојке изводе на пазар, са свом својом опремом, па се стављају, на углед младићима који су дорасли за женидбу. И на Петровдан ове године био је такав вашар у близини Тапансалве на коме је протурено 150 дјевојака, т. ј. толико је њих нашло себи младожења на вашару.

(**Кучки у јадранском мору.**) Трћанске новине јављају, да се је за турским ратним пароброд Немидом, који је путовао из Цариграда у Трст, од Умаје до пати слуло било шест кучака, којих је најбољи могао бити дугачак каковых 25 стопа. У луки волоској у ријечком заљеву виђали су рибари у посљедње вријеме три овелика кучка, те су се сложили у четири друштва, е да похватају те немани.

КЊИЖЕВНОСТ.

— Г. Стеван Петковић у Бечу позива на претплату на књигу „Коран“, којега је на српски превео. Књига ће имати преко 40 табака а цијена јој је ф. 1. Претплата траје до краја Августа. Новци се полажу, кад се књига прими. Имена претплатника ваља шиљати преводиоцу у Беч, Wien, Stadt, Kollnerhofgasse N.o 3.

У државној штампарији у Београду изишле су ове књиге:

— Најновија „Прва читанка“ за II. разред основ. школа. Прегледала и одобрила школска комисија. 224 стране на шеснајестини. Повез тврд. Цијена 3 гроша.

— „Јестественица“ за ученике велике школе. Дио први, „Зоологија“ написао д.р Јосиф Панчић. Прегледала и одобрила школска комисија 338 страна. Повез мек. Цијена 8 гроша.

— „Њемачка граматика“ по Трауту. (Олендорфова метода) I. део за II. раз. средњих школа превео и прегледао Стеван Поповић, прегледала и одобрила школска комисија 108 страна средње осмине. Повез мек. Цијена 25 новч.

— „Очење“ или каламлење с листом написао д.р Ђорђе Радић прегледала и одобрила школска комисија 24 стране на средњој осмини. Порез мек.

— Сада се штампа 114 свезка Летописа, и биће готова до главне скупштине матице српске. Ове године уђи ће у штампу и 115 свезака.

— У Новом Саду изашла је четврта свеска зборника позоришних дела у којој је штампана „Краљева сеја“ од д.ра Милана Јовановића.

Због тога што овај лист није могао изићи прошле недјеље, излази сада на табаку и по.

Молимо свакога, ко лист недобије, да одмах рекламира.

Дужнике опомињемо, да нам се што прије одужују.

Уредник СИМО ПОПОВИЋ. Властник Ј. СУНДЕЧИЋ.